

UD I HISTORIEN I PARADISET VED GEDSTED 12. – 14. marts

OM RUTEN

Denne tur, som er den sjette tur ud i historien, fører dig på en sanselig tidsrejse fra istidens påvirkning af landskabet, gennem oldtid, middelalder og til krig i "Paradiset". Følg den gule rute. Ruten er markeret med gule flag og kræver godt fodtøj. Ruten er 2.5 km lang.

HISTORIEN PÅ STEDET

Det bakkede landskab her blev skabt af istiden. Engene og vadeområdet skyldes landhævninger efter istiden. Engområderne er gammel, hævet havbund. I dag går tidevandet ind over de lavest liggende områder og giver næring til smådyr, som fugle spiser. Det giver et rigt fugleliv her med mange forskellige arter.

MEN naturen skal ikke have hele skylden for dette smukke og fredfyldte område. Mennesker har gennem mange, tusinde år præget landskabet med gravhøje, hulveje, huse, landbrug og beplantning.

Der er mulighed for at følge nogle af de gamle veje på en smuk tur gennem dette paradisiske landskab. Solnedgangen er formidabel og kan nydes både fra strandengene og fra de høje bakker.

Hvis der er i tvivl om, hvorfor området kaldes paradiset, vil en tur gennem området give svaret.

FIND RUTEN

Ruten starter i den sydlige ende af rastepladsen på Fjordvej lidt syd for Gedsted på vej nr. 533. Der et lille gult flag ved startstedet.

PRAKTISKE OPLYSNINGER

Ruten går ad stier, så husk fornuftigt fodtøj. Tag eventuelt en kikkert med. Pas på naturen, hold hunden i snor og tag dit affald med dig.

VEST-
HIMMERLANDS
MUSEUM

Søndergade 44 • 9600 Aars
Tlf.: +45 98 62 35 77 • mail@vmus.dk
www.vesthimmerlandsmuseum.dk

STENALDERCENTER
ERTEBØLLE

Gl. Møllevej 8 • 9640 Farsø
Tlf. +45 98 63 67 88
stenalder@vmus.dk
www.stenaldercenter.dk

1 Find den første markering ved den gule rute.

I stenalderen var der hav her. Landet begyndte at hæve sig, fordi isen, der lå her i istiden, havde været meget tung. Så du står faktisk i det gamle hav. I stenalderen fangede man fisk her.

Havet var 2 meter højere. Kunne du bunde?

2 Følg den gule rute og find den anden markering.

Hvis du går stille uden at trampe og ikke taler alt for højt, kan du være heldig at se rådyr og fugle her. Ned mod vandet kaldes det strandeng, og her kan fuglene godt lide at finde mad. Gennem mange tusinde år er det ikke kun fuglene, men også deres æg, vi mennesker har spist.

Spiser du æg? Hvilket dyr kommer dine æg fra, og hvilken farve har æggene?

3 Følg den gule rute og find den tredje markering.

Her er mange forskellige slags fugle, især vadefugle som ofte har lange næb og lange ben, så de kan gå og rode i det lave vand. Hvis du er heldig, kan du se strandskaden, der er sort og hvid med rødt næb og røde ben. Fuglene er faktisk efterkommere af rovdinosaurerne. De havde fjer, og du kan især se, at fuglenes fødder ligner rovdinosaurenes.

Hvilke dinosaurer kender du?

4 Følg den gule rute og find den fjerde markering.

Her står du ved en gammel vej, der har været brugt til at drive køer på marken. Sådanne hule veje, kaldes hulveje. De bliver udhulet, fordi de bliver brugt igennem flere hundrede år. Nogle kan være over 1.000 år gamle. Køer blev i gamle dage kaldt stude. Hvis man kørte en vogn, der blev trukket af køer, agede man med stude.

Hvad tror du en "studehandel" er?

Landhævning

Efter en kilometertyk is i istiden havde trykket ned på landet, begyndte landet at hæve sig. I Danmark er der en vippelinje, hvor den nordlige del hæver sig. Linjen går fra Bovbjerg i vest til Gedser i syd.

Strandenge

Strandengene her dukker op af havet for ca. 2.000 år siden. De oversvømmes jævnligt, hvilket giver næring til fuglenes mad gennem alger. Det kan være sand- og børsteorme, krebs og snegle.

Dinosaurer

Dinosaurer opstår for 245 millioner år siden, og næsten alle uddør for 66 millioner år siden. Undtagelsen er de rovdinosaurer, der havde udviklet sig til fugle. I Danmark findes der fodspor efter dinosaurer på Bornholm.

Stude/køer/okser

Den første ko i Danmark er uroksen, som vi støder på i jægerstenalderen. Uroksen uddør i 1627. I bondestenalderen kommer de første tamkøer, og i dag er der mere end 800.000 køer i Danmark!

5 Følg den gule rute og find den femte markering.

Her er nypløjede åbne marker. Der dufter af jord, hvis landmanden ellers ikke har spredt gylle. Når landmanden pløjer, rodes der rundt i jorden. Det betyder, at ting fra oldtiden nogle gange bliver opdaget eller ødelagt. Her var der for 150 år siden gravhøje, som nu er overpløjet. Måske har der været store sten deri, som landmanden har fjernet for bedre at kunne pløje. Der kan ligge ting eller sten på marken fra oldtiden. Du må ikke gå på markerne, fordi de er privatejede.

Kig i kanten af marken, og se om du kan finde et flintafslag eller andet, der fortæller, at her boede mennesker for mange tusinde år siden. Det kan også være store sten fra grave, der ligger i skovkanten.

6 Følg den gule rute og find den sjette markering.

Her på markerne er der mange muldvarpeskud. Muldvarpe graver lange gange under jorden og skubber jorden op. Faktisk er de arkæologernes små hjælpere, idet der nogle gange kan være potteskår eller flintafslag fra oldtiden i skuddene.

Kan du se noget i muldvarpeskuddene her ved vejen?

7 Følg den gule rute og find den syvende markering.

Her er endnu en gammel vej. Den her er en del af et kæmpestort vejnet, som kaldes Hærvejen. Disse veje er gået op igennem Jylland siden oldtiden. Hærvejen kaldes også for Okse- eller studevejen, fordi man på denne vej drev okser ned gennem Jylland til salg i udlandet. Faktisk passerede de den vej, du nu står på.

Spiser du bøffer? Tænk du over, hvilken rejse koen har været igennem, inden den ligger på din tallerken?

Gravhøje

Fra bondestenalderen og frem til vikingetiden findes forskellige former for gravhøje.

I bondestenalderen bliver der anvendt kæmpe sten som f.eks. i jættestuer. Gravene herfra kaldes også storstensgrave.

I bronzealderen er det hovedsageligt græstørv, højene beklædes med.

I jernalderen ser vi små høje, og i vikingetiden kender vi de største høje fra Jelling.

Der har været mange andre gravformer end højene i oldtiden.

Muldvarp

Her i Vesthimmerland er vi vant til at se muldvarpe, men vidste du, at på nogle øer i Danmark er der ikke muldvarpe? Det gælder f.eks. Mors og Læsø.

Hærvejen

Hærvejen har haft forbindelse til Tyskland og dermed til resten af Europa. Fra jernalderen kendes flere forsvarsværker, der kunne lukke hærvejen, bl.a. Dannevirke. Stuedrivning starter i 1400-tallet. Det er først i 1800-tallet, at Hærvejen mister sin betydning, da nye veje og jernbanen tager over.

8 Følg den gule rute og find den ottende markering.

Der har været krig i Danmark flere gange. Sidste gang var 2. verdenskrig, hvor Danmark var besat af Tyskland. Tyske soldater har gravet skyttegrave her. Skyttegrave er en lang og dyb grøft, som soldaterne kan sidde beskyttet i, hvis fjenden angriber.

Hvis du var soldat og skulle gemme dig for fjenden, hvor ville du så lave en skyttegrav?

9 Følg den gule rute og find den niende og sidste markering.

Så er turen gennem Paradiset slut. Paradiset er ifølge bibelen et skønt sted, hvor alt er godt.

Hvorfor tror du, at bakkerne og skoven bliver kaldt for "Paradiset"?

Tak fordi I gik med ud i historien. Vi håber I havde en god oplevelse og blev klogere på historien i landskabet. Følg den gule rute tilbage til rastestpladsen. Husk at lægge billeder op fra turen på #udihistorien på Instagram og tag det med @stenaldercentererteboelle eller send det til stenalder@vmus.dk. Du kan vinde fribilletter til stenaldercentret, der åbner første weekend i maj.

Næste tur begynder fredag den 19. marts, går gennem tunneldale og over jern- og vejbroer. Glæd jer!

2. verdenskrig

Fra 1939 – 1945.

Der var krig i næsten hele verden. Rigtig mange mennesker dør, faktisk mener man, at på verdensplan dør der mellem 50 – 85 millioner mennesker.

Hæmsko

Når det gik ned ad bakke med vogn og heste eller stude, kunne det let komme til at gå for stærkt, og vognen kunne få for meget fart på. Her anvendte man en hæmsko, som er en klods, der blev placeret foran hjulene, så vognen mødte modstand og ikke overmandede heste eller køer.

Høns og æg

Tidligere har det især været mågeæg, der blev indsamlet og spist.

Tamme høns ser vi først i Danmark i jernalderen for 2.000 år siden.

